

N:o 15.

Ank. till Riksd. kansli den 28 februari 1907, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af justitieombudsmannens framställning om nedsättning i straffet för barnamord.

Uti sin till innevarande års Riksdag afgifna och till lagutskottet hänvisade ämbetsberättelse har justitieombudsmannen hemställt, att Riksdagen måtte för sin del antaga följande

Lag

om ändrad lydelse af 14 kapitlet 22 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 14 kapitlet 22 § strafflagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Har kvinna, som af oloflig beblandelse blifvit hafvande, vid födseln eller därefter uppsåtligen dödat sitt foster, vare sig genom handaverkan eller underlåtenhet af det, som till fostrets bibehållande vid lif nödigt var; dömes, för barnamord, till straffarbete från och med ett till och med sex år. Äro omständigheterna synnerligen försvårande; må tiden för straffarbetet till tio år höjas.

Till stöd för denna framställning har justitieombudsmannen anført följande:

»Genom lagen angående vissa ändringar i strafflagen den 20 juni 1890, enligt hvilken de förutvarande straffsatserna i åtskilliga fall mildrades, blef såsom bekant jämväl strafflatituden för barnamord jämkad. Af skäl,

Bih. till Riksd. Prot. 1907. 7 Saml. 13 Häft. (N:is 15, 16).

hvarför här nedan, efter en kortfattad historik, redogörelse skall lämnas, synes mig emellertid ytterligare jämkning nu vara af omständigheterna påkallad.

Vår äldre rätt ansåg ifrågavarande brott såsom ett kvalificerad mord. Sålunda var af landslagarna — hvilka för öfrigt ej gjorde åtskillnad mellan barnamord i egentlig bemärkelse, d. v. s. enligt modern rättsterminologi, samt annat af fader eller moder föröfvadt mord å barn — brottet likställt med mord å föräldrar. I Magnus Erikssons landslag (Höghmalabalker II) var härom stadgadt: »Dræper man ællæ kona með vilia sinum ællæ myrþe barn sit, hepit ællæ kristit, ællæ barn faþor sin ællæ moþor sina, huilikt þera þet gör, þa skal man stæghla ok kunu stena, æn þet ær allum vppinbart.» Genom Kristoffers landslag bestämdes straffet för kvinna till brännande å bål.

Den stränga uppfattning om förevarande förbrytelses straffbarhet, som fått uttryck i landslagarne, bibehöll sig länge; den blef efter reformationen snarare skärpt än mildrad. Belysande härutinnan äro åtskilliga lagförslag äfvensom utfärdade plakat om barnamord. Ut i ett af presidenterna och några assessorer i Svea, Göta och Åbo hofrätter under riksdagen i Nyköping 1640 afgifvet betänkande angående ett tillämnadt »patent» om barnamörderskor anfördes sålunda: »att när the lönligen hålla sigh vara hafwande, och lönligen föda, föregifwande sådan barnet vara dödt födt, skall sådan excus för deras grufweliga brott dem inthet hjelpa, uthan effter föregången dom forthfahras med exekution»; och i ett af lagkommissionen år 1643 uppgjort förslag yttrades: »emädan barnamordh nu allestada taga öfverhanden, och fast alle i sådane fall willia sigh ther medh uhrsaka att fostret war dödt födt; wari härmedh hwar och en konungz embetzman plicktigh åhrliga å tinge och kyrckio uppenbarliga förkunna låta, att här-effter skall slijka inwändningh intet giälla, utan hwilcka konu, som finner sigh hafwande, och thet ey uppenbarar utan neekar, söker eenskeligheet, föder och lägger å löhn, skall mista lijfwet.»

Äfven 1734 års lagstiftare funno, att barnamord borde bestraffas med yttersta stränghet. Ut i 16 kap. missgärningsbalken, som handlade om barnamord i egentlig mening, stadgades sålunda: »Kona, som af oloflig beblandelse warder hafwande, och thet ej uppenbarar för födslen, söker enslighet vid sielfwa födslen, och therefter lägger fostret å lön; hon skall halshuggas och å bålet brännas, ehvad hon föregifwer fostret vara dödt födt eller ej fullgångit. Warder thet genast framskaffadt, och pröfwes thet ej fullgångit vara, eller finnes ej något wäldsamte tekn therå; tå straffes modren med ris, fängelse eller arbete: plichte och thertill för lägers-målet.» Barnamord bestraffades alltså lika med mord i allmänhet. Om

emellertid den af oloflig beblandelse hafvande kvinnan, som dödat barnet, ej sökt enslighet vid födseln eller ej därförut förhemligat sitt tillstånd, skulle hon dömas såsom för mord af föräldrar å barn enligt 14 kap. 1 §, hvilket lagrum föreskref mistning af högra handen såsom en ytterligare skärpning i dödsstraffet.

Upplysningstidehvarfvets friare åskådning medförde emellertid så småningom en omhvälfning äfven å nu ifrågavarande område. Med öppen blick för de omständigheter, som äro förknippade med barnamord, framhölls af den nya riktingens målsmän såsom en plikt för lagstiftaren att vid straffets bestämmande taga hänsyn till de lätt förklarliga motiv, som kunna inverka på barnamörderskan. Kvinnan, som fallit i ett svagt ögonblick och med förtviflan märkt följderna däraf, vore kanske öfvergifven af förföraren och sålunda utan hopp att kunna reparera sitt felsteg genom äktenskap. Hon förutsåge den svåra belägenhet, hvori hon måste komma, och funne i sin sorg ingen annan utväg än att döda sitt barn och således utplåna spåren af sitt felsteg, hvarigenom hon kunde rädda sin kvinnliga ära och tillika sluppe tillskynda sina närmaste sorg och vanheder. Härtill och såsom en hufvudsaklig omständighet att taga i beaktande komme, att kvinnan vid förbrytelsens begående kunde anses mindre tillräknelig på grund af den genom födslosmärtorna framkallade sinnesförfattningen.

Åran af att på lagstiftningens väg hafva tagit första steget till be hjärtandet af dessa synpunkter tillkommer Gustaf den tredje. I ett kungl. bref af den 17 oktober 1778, hvori framhölls, hurusom en af oloflig be blandelse hafvande kvinna af blygsel för den skymf, som följde på ett sådant tillstånd, och af bekymmer för barnets fortkomst bragtes att begå en sådan mänskligheten vanhedrande gärning som barnamord, föreskrefs sålunda, bland annat, *att* prästen, som utkräfde kyrkoplikten, och barnmorskan, som biträdt vid barnafödseln, icke finge för någon yppa plikten eller födseln; *att* kvinnan ej finge utestängas från församlingens gemenskap eller från salighetsmedlen; *att* ingen skillnad finge iakttagas vid dop af äkta och oäkta barn; *att* kvinnan ej finge i lysningar eller handlingar utmärkas såsom mindre ärlig; *att*, när kvinnan upptäckte sitt tillstånd för sina föräldrar eller sitt husbondefolk, dessa skulle taga vård om henne och dölja hennes tillstånd för andra; *och att* vid vite ingen finge förebrå lägrad kvinna hennes förseelse. Därjämte framlade konungen vid 1778 års riksdag ett förslag om straffflindring för barnamord, i hvars motive ring, bland annat, yttrades, hurusom man hade att söka motiverna till barnamordet i en falsk uppfattning om heder och en illa förstädd fruktan för vanära, äfvensom att barnamordet icke kunde förhindras genom dödsstraffet, enär detta ofta af kvinnan ansåges som enda utvägen att på en

gång varda både skam och bekymmer kvitt. Enligt förslaget skulle en barnamörderska ej straffas till lifvet, utan i stället undergå högsta kroppsplikt; därefter försändas till arbete på tukthus i all sin lifstid eller på viss tid; sedan hvarje år på den dagen hon sitt brott begått utställas för allmänheten tvenne eller flere timmar att skämmas och därefter med ett par ris straffas, allt efter gärningens mer eller mindre grofhet och beskaffenhet. Att tiden emellertid ännu icke var fullt mogen för genomförande af en dylik reform framgår af nedannämnda utlåtande jämte särskild underdånig skrifvelse från ständerna. Ut i utlåtandet yttrades, hurusom vid barnamord understundom inträffade sådana omständigheter, »som göra detsamma till ett af de grufveligaste mord, hvartill någon emot alla naturens och mänsklighetens band kan låta sig föras, hvaremot icke eller sällan sådana händelser, skäl och konsiderationer sig förete, som kunna göra brottet hos en för barnamord anklagad kvinna sådant, att hon synes berättigad till medlidande, nåd och förskoning. Hvad således angår ett rätteligen så kalladt barnamord, där en stadgad vilja, uppsåt och våldsam fullbordan sammanstämma, så hafva Riksens ständer hållit betänkligt att styrka till ändring uti hvad lagen därom stadgar för de skäl, Riksens ständers särskilda underdåniga skrifvelse innehåller, men instämma med Kungl. Maj:ts nådiga proposition, då sådana omständigheter förekomma, att foster af grof förseelse och vangömmo, utan uppsåt att dräpa eller befunnet våldsamt tecken, ljuter döden och å lön lägges; i hvilket fall den brottsliga kunde afstraffas med 20 eller 24 par ris till och med högsta kroppsplikt, samt fängelse och arbete å tukthus i två eller flere år efter omständigheterna; och åter då foster af mindre försiktighet och tillfällige händelser omkommer, och af kvinnan själf genast uppenbaras, samt då märkeligt missfall sker eller synligt ofullgånget foster å lön lägges, synes den brottslige med böter eller däremot svarande kroppsplikt i mån af brottets beskaffenhet böra afstraffas». Ut i den särskilda, i utlåtandet omförmälda skrifvelsen anfördes af ständerna, bland annat, följande: »En ändring uti borgerliga lagen uti de ställen, där den stöder sig på Guds egen lag, blifver i Riksens ständers tanke vådelig. Guds uppenbarade ord blifver den fastaste grundval för den lag, en menighet med vördnad lyder. En sådan lag gifver styrka åt ett lyckligt regemente, och stärker de heligaste band i samfundet. Om man i särskilda fall skulle af säkra slut och naturliga följder finna svårare brott kunna annorlunda anses, gör det icke lika intryck på allas omdöme. Och det är ända intill allmänhetens begrepp och vördnaden för en gammal lag, som göra dess förändring i så grannliga delar betänklig — — —. Lagen är för vanartiga, som af skonsamheten kunde döma, att brottet är mindre, och af ett lindrigare

straff icke hämta någon varning för lastens utöfvande. Öfverdådet skyr icke den strängaste lag, som erfarenheten nogsammt vittnar, och en fasa för straffet torde vara oumgänglig, där fasan för själfva missgärningen icke är tillräcklig.» — I öfverenstämmelse med ständernas ofvanberörda utlåtande affattades kungl. förordningen den 20 januari 1779, enligt hvilken alltså dödsstraff icke skulle ifrågakomma i andra fall, än då hos kvinnan visats fullt uppsåt att afdagataga fostret.

Lagkommittén gick vidare på den genom nyssnämnda åtgärder inslagna nya vägen. Dess förslag till straffbalk upptog i 16 kap. 9 § följande stadgande om barnamord i egentlig och inskränkt mening: »Dödar moder, med uppsåt, sitt oäkta barn, under födseln eller inom ett dygn därefter, ehvad det sker genom handaverkan eller genom underlåtet af det, som till barnets bibehållande vid lif nödigt varit; dömes för barnamord till straffarbete i första grad» (d. v. s. på listid eller från nio till och med tolf år). Detta stadgande motiverades af kommittén, som dessutom meddelade särskilda, mildare straffbestämmelser för de med barnamord beslätade förbrytelseerna, såsom fosters läggande å lön, sålunda: De bevekelsegrunder, som allmännast föranledde den af oloflig beblandelse hafvande kvinnan att afhända sitt foster lifvet, vore fruktan för vanära, med alla däraf för henne själf uppkommande menliga följder och bekymmer öfver förlägenhet för barnets skötsel och underhåll. Lagstiftaren kunde emellertid ej för sig själf dölja, att de utvägar, han vidtog att ifrån kvinnan afleda skymf, ej någonsin skulle fullkomligen segra på allmänna omdömet; och han finge ej heller önska det. Lika litet kunde i alla eller de flesta fall bekymren för oäkta barns underhåll genom allmänna anstalter undanrödjas. Då således ifrågasvarande bevekelsegrunder till barnamord aldrig kunde fullkomligen motverkas, och de ej eller vore af neslig beskaffenhet, såsom de, hvilka vanligen föranledde annat mord, syntes skäl vara att anse det förra mindre straffbart än det senare. Men härtill komme en annan hufvudsaklig grund, som ovillkorligen bjöde strafflindring för barnamord, och den vore: afseendet på kvinnans fysiska och psykiska tillstånd i gärningens stund. Om den med omsorg vårdade och af inga näringsbekymmer plågade äkta mak kan icke vid sin nedkomst kunde bibehålla lugn och redig sinnesförfattning, kunde man ännu mindre antaga full besinning hos den oäkta barnaföderskan, hvilken, utom kroppens smärtor, vore blottställd för alla själens lidanden, som väcktes af föreställningen om följderna af hennes nedkomst. Hon befunde sig i ett tillstånd, där tanken på mord lätteligen kunde uppkomma och öfvergå i handling.

Lagberedningen, som i fråga om barnamord bibehöll den af lagkom-

mittén gifna begreppsbestämningen, ansåg straffet böra ytterligare mildras och satte detsamma till fängelse på lifstid eller från åtta till och med tio år.

Äfven den sålunda föreslagna straffsatsen fann man emellertid inom kort vara för sträng. I kungl. förordningen angående mord, dråp och annan misshandel den 29 januari 1861 stadgades sålunda: »Har kvinna, som af oloflig beblandelse blifvit hafvande, vid födseln eller därefter uppsåtligen dödat sitt foster, vare sig genom handaverkan eller underlåtenhet af det, som till fostrets bibehållande vid lif nödigt var; dömes, för barnamord, till straffarbete från och med fyra till och med tio år». (24 §.) Detta stadgande, hvilket ju innebar en, om ock i realiteten föga betydande afvikelse från nyssnämnda båda lagförslag i afseende å ifrågavarande brotts konstitutiva innehåll, öfvergick sedermera i oförändradt skick till 1864 års strafflag, 14 kap. 22 §.

Slutligen blef genom ofvan omnämnda lag af den 20 juni 1890 strafflatituden ändrad till straffarbete från och med två till och med sex år; dock att, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, tiden för straffarbetet må höjas till tio år.

Genom sistberörda straffnedsättning bragtes i fråga om straffminimum för barnamord vår lag i nära öfverensstämmelse med åtskilliga främmande lagstiftningar. Sålunda kan straffet för ifrågavarande förbrytelse sättas, enligt danska strafflagen af 1866 till två års straffarbete samt enligt finska strafflagen af 1889 till två års tukthus; och 1871 års tyska strafflag, som för normala fall stadgar tukthus ej under tre år, medgifver, då förmildrande omständigheter föreligga, ett straffminimum af två års fängelse.

Den erfarenhet, som vunnits efter genomförandet af 1890 års reform, hvilken för öfrigt icke från något håll mötte motstånd, lärar ock till fullo hafva ådagalagt, att den tidens lagstiftare åtminstone icke öfverskridit den gräns, som utstakats af den allmänna rättsuppfattningen i vårt land. Den benägenhet domstolarna, enligt hvad jag förvissat mig om genom granskning af inkomna fänglistor, i allmänhet visa, att vid bestämmande af straffet för barnamord, hvarmed icke några särskildt försvårande omständigheter äro förknippade, stanna vid eller i närheten af latitudens minimigräns, två års straffarbete, tyder fastmera på ett motsatt förhållande, eller att jämväl den 1890 fastställda minimigränsen är väl hög.

Härtill kommer en annan omständighet, som, sammanställd med nyss antydda domstolspraxis, lärar vara af beskaffenhet att böra föranleda minimigränsens ytterligare sänkning.

Enligt lagen angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande

i enrum den 29 juli 1892 skulle, där så ske kunde, den, som dömts till straffarbete på fyra år eller kortare tid, under strafftiden hållas i enrum med rätt i så fall till afdrag med en fjärdedel af strafftiden. Genom den nya lagen angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum den 22 juni 1906 har emellertid rätt till afdrag i strafftiden för den, som aftjänar sitt straff i enrum, alldeles bortfallit.

I afseende härå tillåter jag mig framhålla, hurusom fängvårdsstyrelsen i underdånig skrifvelse den 24 april 1889 i fråga om utsträckning af den då bestämda tiden för straffarbets fullgörande i enrum, med uttalande af önskvärdheten däraf, att straffarbete alltid under första tiden aftjänades i enrum och det utan afkortning, därvid emellertid förklarade sig anse, att då vid straffmåtens bestämmande i gällande strafflag hänsyn tagits därtill, om straffen komme att aftjänas i enrum eller icke, oundgängligt vore, att straffmåtten, åtminstone de, som satts öfver två år, i någon mån reducerades. En annan uppfattning har däremot uttalats af fängvårdsstyrelsen i ett underdånigt utlåtande öfver det af senaste strafflagskommittén upprättade förslaget till 1906 års omförmälda lag, i hvilket utlåtande, efter redogörelse för styrelsens nyssnämnda skrifvelse, yttrades: »Kommitterade hafva i förevarande lagförslags 1 § gifvit en bestämmelse, enligt hvilken det afdrag, som hittills gällande föreskrifter låtit enrumsfången tillgodonjuta å straffarbetstiden, komme att, på sätt styrelsen önskat, helt och hållet bortfalla. Någon reduktion af straffsatserna hafva kommitterade däremot icke ansett på grund häraf erforderlig. Väl medgifva kommitterade, att af förändringen kommer att följa förlängning i allmänhet af den verkliga tiden för straffarbete, om än naturligtvis domstolarna vid straffets utmätande taga afdragets bortfallande i betraktande. Men kommitterade anse, att enrumsstraffet, sådant det utbildats efter utsträckningen af tiden för dess varaktighet, i själfva verket knappast äger så allvarsam karaktär, att det motsvarar hvad som ursprungligen afsetts med straffarbete, än mindre är af strängare innehåll, än som med skäl bör tillkomma denna straffart. Under de år, som förflutit efter styrelsens nyssnämnda underdåniga framställning och sedan lagen den 29 juli 1892 numera så länge tillämpats, att tillräcklig erfarenhet vunnits om verkningarna af de långvariga ensamhetsstraffen, har det visat sig att farhågorna för dessas, i förhållande till frihetsstraffen i gemensamhet, för fången svåruthärdliga beskaffenhet varit mycket öfverdrifna, hvadan strafftidernas reducering med en fjärdedel, därest straffet aftjänas i enrum, icke gärna kan anses betingad af en motsvarande skillnad i enrums- och gemensamhetsfängelsets verkliga intensitet. Vid sådant förhållande anser sig styrelsen icke behöfva vidhålla sina be-

tänkligheter mot straffafdragets borttagande utan samtidig reduktion af straffsatserna.»

I enlighet med hvad fängvårdsstyrelsen sålunda sist anført och då det ju är all anledning till antagande att domstolarna, på sätt ock af strafflagskommittén förutsatts, komma att vid straffmätning taga hänsyn till afdragets bortfallande, finner jag visserligen skäl icke föreligga till en allmän reduktion af straffmåttén. Men annorlunda ställer sig förhållandet i fråga om sådant brott, som redan före 1906 års lag af domstolarna pläгат beläggas med straff vid eller i närheten af latitudens minimigräns, och för hvilket nedsättning följaktligen alls icke eller allenast till någon del kan ifrågakomma. För barnamörderskor måste således den nya lagen innebära en högst afsevärd förlängning i tiden för straffarbetet, hvilket med min uppfattning om det berättigade i ofvanberörda domstolspraxis måste anses utgöra ett missförhållande, som snarast bör rättas. Härvid synes det mig emellertid, att man icke bör stanna vid den jämkning i latituden, som påkallas af afdragets bortfallande, utan i stället taga steget längre ut och, i syfte att lämna domstolarna större utrymme till beaktande af de ömmande omständigheter, som enligt hvad ofvan framhållits kunna vara med barnamord förenade, nedsätta straffminimum till ett års straffarbete. Att detta kan ske utan fara, lærer framgå af vunnén erfarenhet, enligt hvilken skäligen mildrade straffsatser ingalunda medföra större antal brott. Till stöd för min framställning kan äfven åberopas utländskt föredöme; enligt den nya norska strafflagen kan nämligen straffet för ifrågavarande förbrytelse nedgå till ett års fängelse, och ett redan 1881 utarbetadt österrikiskt strafflagsförslag innehöll enahanda bestämmelse.

Den af mig ifrågasatta straffnedsättningen lærer icke påkalla någon jämkning af strafflatituderna för försök till barnamord eller för de med barnamord besläktade förbrytelser.»

Mot den föreslagna lagändringen har lagutskottet icke funnit anledning till erinran, hvarför utskottet hemställer,

att justitieombudsmannens förevarande framställning
må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 28 februari 1907.

På lagutskottets vägnar:

C. A. SJÖCRONA.
